

วารสารธรรมเพื่อชีวิต

JOURNAL OF DHAMMA FOR LIFE

ISSN: 2822-048X

<https://soo8.tci-thaijo.org/index.php/dhammalife/index>

Original Research Article

The Guideline of Comparative Judgement on Offense of Theft and Incorrect According to Thai Law

แนวทางการวินิจฉัยเชิงเปรียบเทียบความผิดของการลักทรัพย์

ในพระวินัยปิฎกกับความผิดตามหลักกฎหมายไทย

Phra Paiboon Piyatumno Dodlip^{1*}, & Viroj Koomkrong²พระไพบุลย์ ปิยธมฺโม โดดลิป^{1*}, & วิโรจน์ คุ่มครอง²

ARTICLE INFO

Name of Author &
Corresponding Author: *

1. Phra Paiboon Piyatumno Dodlip*

พระไพบุลย์ ปิยธมฺโม โดดลิป
Mahachulalongkornrajavidyalaya
University, Thailand.
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Email: nuyservice2522@gmail.com

2. Viroj Koomkrong

วิโรจน์ คุ่มครอง
Mahachulalongkornrajavidyalaya
University, Thailand.
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Email: koom-krong9@hotmail.com

คำสำคัญ:

การลักทรัพย์, พระวินัยปิฎก, ปาราชิก,
การวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบ

Keywords:

Theft, Vinaya Pitaka, Parajika,
Comparative Legal Analysis

Article history:

Received: 08/08/2025

Revised: 10/09/2025

Accepted: 02/11/2025

Available online: 13/02/2026

How to Cite:

Dodlip, P. & Koomkrong, V. (2026).
The Guideline of Comparative Judgement
on Offense of Theft and Incorrect
According to Thai Law. *Journal Dhamma
for Life*, 32(2), 13-24.

ABSTRACT

This research article aims to (1) to examine the doctrinal foundations of theft as prescribed in the Vinaya Pitaka; (2) to analyze Thai legal principles concerning the offense of theft; and (3) to propose a comparative framework for adjudicating theft under the Vinaya Pitaka and Thai criminal law. The study emphasizes doctrinal analysis, elements of the offense, and punitive measures within both religious and secular legal systems. This research employs a qualitative documentary methodology, drawing upon primary sources including the Tipitaka, its commentaries, and scholarly works in Buddhist studies, as well as statutory materials such as the Thai Criminal Code and the Sangha Act. Data were analyzed through content analysis and synthesized using descriptive-analytical methods.

The findings reveal that the case of Venerable Dhaniya, who took royal timber to construct his dwelling, led the Buddha to promulgate the second Parajika rule. This rule stipulates that a monk who steals property valued at more than 5 masakas commits a Parajika offense and is immediately and irrevocably expelled from the monastic order. The offense comprises five essential elements: (1) the property belongs to another; (2) the offender knows that it belongs to another; (3) the value exceeds the prescribed threshold; (4) there is intention to steal; and (5) the act results in the movement of the property. In contrast, Section 334 of the Thai Criminal Code defines theft as dishonestly taking another person's property and prescribes penalties of imprisonment and/or fines. Additionally, the Sangha Act provides legal consequences related to the status of monks who have

ศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย
Thai Journal Citation Index Centre<https://soo8.tci-thaijo.org/index.php/dhammalife/index>

incurred Parajika offenses. The comparative analysis demonstrates that both the Vinaya and Thai law emphasize intentionality and ownership as core elements of theft. However, they differ significantly in their underlying objectives and sanctions: the Vinaya seeks to preserve the moral purity and integrity of the monastic community, whereas criminal law aims to protect property rights and maintain public order. The research synthesizes these findings into the “TT Model,” a conceptual framework for systematically comparing legal principles, adjudicative criteria, and integrative approaches to moral and legal sanctions.

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ได้แก่ (1) เพื่อศึกษาหลักการเกี่ยวกับความผิดฐานลักทรัพย์ในพระวินัยปิฎก (2) เพื่อศึกษาหลักกฎหมายไทยที่เกี่ยวข้องกับความผิดฐานลักทรัพย์ และ (3) เพื่อนำเสนอแนวทางการวินิจฉัยเชิงเปรียบเทียบความผิดฐานลักทรัพย์ตามพระวินัยปิฎกกับความผิดตามกฎหมายไทย โดยมุ่งวิเคราะห์ทั้งในเชิงหลักการ องค์ประกอบความผิด และบทลงโทษ การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพแบบวิจัยเอกสาร ศึกษาข้อมูลจากพระไตรปิฎก อรรถกถา ตำราวิชาการด้านพระพุทธศาสนา ตัวบทกฎหมาย ได้แก่ ประมวลกฎหมายอาญา พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ และเอกสารทางวิชาการที่เกี่ยวข้อง ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหาและสังเคราะห์ข้อมูล แล้วนำเสนอผลการวิจัยด้วยวิธีพรรณนาเชิงวิเคราะห์

ผลการวิจัยพบว่า กรณีพระณียะลักไม้หลวงไปสร้างกุฏิ เป็นเหตุให้พระพุทเจ้าทรงบัญญัติปาราชิกข้อที่ 2 กำหนดว่า ภิกษุใดลักทรัพย์ที่มีมูลค่าเกิน 5 มาสก ต้องอาบัติปาราชิก ขาดจากความเป็นภิกษุทันที โดยองค์ประกอบแห่งอาบัติประกอบด้วย 5 ประการ คือ (1) ทรัพย์มีเจ้าของ (2) รู้ว่าเป็นทรัพย์มีเจ้าของ (3) มีมูลค่าเกินเกณฑ์ที่กำหนด (4) มีเจตนาลัก และ (5) ทำให้ทรัพย์นั้นเคลื่อนที่ ส่วนกฎหมายไทย โดยเฉพาะประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 334 บัญญัติให้การเอาทรัพย์ของผู้อื่นไปโดยทุจริตเป็นความผิดฐานลักทรัพย์ มีโทษจำคุกและปรับตามที่กำหนด อีกทั้งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ยังบัญญัติโทษเกี่ยวเนื่องกับสถานะภาพของภิกษุผู้ต้องปาราชิก การวินิจฉัยเชิงเปรียบเทียบชี้ให้เห็นว่า ทั้งพระวินัยและกฎหมายไทยต่างให้ความสำคัญกับองค์ประกอบด้านเจตนาและสถานะความเป็นเจ้าของทรัพย์ แต่แตกต่างกันในลักษณะและวัตถุประสงค์ของบทลงโทษ กล่าวคือ พระวินัยมุ่งรักษาความบริสุทธิ์แห่งสมณเพศ ขณะที่กฎหมายอาญามุ่งคุ้มครองทรัพย์สินและความสงบเรียบร้อยของสังคม องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยสังเคราะห์เป็น “TT Model” ซึ่งอธิบายกรอบการเทียบเคียงฐานความผิด เกณฑ์การวินิจฉัย และแนวทางการพัฒนามาตรการลงโทษเชิงคุณธรรมควบคู่กับกฎหมายบ้านเมืองอย่างเป็นระบบ

บทนำ

พระวินัยปิฎกเป็นประมวลพุทธบัญญัติที่กำหนดระเบียบปฏิบัติ ขนบธรรมเนียม และวิถีชีวิตของภิกษุสงฆ์ โดยมีบทบาทสำคัญในการธำรงรักษาความบริสุทธิ์แห่งพระธรรมวินัยและเสถียรภาพของพระพุทธศาสนา โดยรวม (พระพรหมคุณาภรณ์ [ป.อ. ปยุตฺโต], 2559) โครงสร้างของพระวินัยประกอบด้วยสิกขาบทและหลักเกณฑ์ที่มุ่งกำกับความประพฤติของภิกษุในมิติทางศีลธรรมและสังคม เพื่อรักษามาตรฐานแห่งพรหมจรรย์และความศรัทธาของสาธุชน (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) กล่าวได้ว่า พระวินัยมิได้เป็นเพียงข้อกำหนดทางศาสนา หากยังเป็นระบบกฎเกณฑ์ที่มีลักษณะเป็น กฎหมายภายใน ของคณะสงฆ์ ซึ่งมีโครงสร้างเงื่อนไข และบทลงโทษที่ชัดเจน ในบรรดาอาบัติร้ายแรง 4 ประการ (ปาราชิก) ความผิดฐานลักทรัพย์จัดเป็น ปาราชิกข้อที่ 2 อันเป็นความผิดที่มีผลถึงขั้นขาดจากความเป็นภิกษุโดยเด็ดขาด หากมีองค์ประกอบครบถ้วนตามที่บัญญัติไว้ในพระวินัย (พระไตรปิฎก เล่มที่ 1 วินัยปิฎก มหาวิภังค์, ม.ป.ป.) เหตุแห่งการบัญญัติสิกขาบทดังกล่าวมีที่มาจากกรณีพระธนิยะนำไม้หลวงไปใช้โดยมิได้รับอนุญาต ซึ่งก่อให้เกิดเสียงติเตียนจากสังคมและกระทบต่อศรัทธาของสาธุชน พระพุทธเจ้าจึงทรงบัญญัติข้อห้ามดังกล่าวเพื่อคุ้มครองความบริสุทธิ์ของสังฆะ และป้องกันความเสื่อมเสียแห่งพระศาสนา (พระไตรปิฎก เล่มที่ 4 วินัยปิฎก มหาวิภังค์, 2539) เมื่อพิจารณาในเชิงโครงสร้าง องค์ประกอบความผิดฐานลักทรัพย์ในพระวินัยมีลักษณะเป็นระบบ โดยประกอบด้วยเงื่อนไขสำคัญ ได้แก่ (1) ทรัพย์นั้นต้องมีเจ้าของ (2) ผู้กระทำความผิดต้องรู้ว่ามีเจ้าของ (3) ทรัพย์มีมูลค่าเกินเกณฑ์ที่กำหนด (4) มีเจตนาในการลัก และ (5) มีการทำให้ทรัพย์เคลื่อนที่ไปจากฐานเดิม โครงสร้างดังกล่าวสะท้อนการวิเคราะห์องค์ประกอบความผิดอย่างมีเหตุผลและเป็นขั้นตอน ซึ่งมีความใกล้เคียงกับแนวคิดเรื่ององค์ประกอบความผิด (elements of offence) ในกฎหมายอาญาสมัยใหม่ ทั้งในมิติของการกระทำ (actus reus) และเจตนา (mens rea) อันแสดงให้เห็นถึงความเป็นระบบของพระวินัยในฐานะกลไกควบคุมพฤติกรรมภายในองค์กรศาสนา

จากการทบทวนวรรณกรรม พบว่างานศึกษาที่ผ่านมาได้วิเคราะห์ความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ในเชิงเปรียบเทียบระหว่างพระธรรมวินัยกับกฎหมายอาญาไทย (จิระศักดิ์ สังเมฆ, 2563; ฉัตรมาศ วิเศษสินธุ์ และ สุชาดา ศรีใหม่, 2560) รวมทั้งมีงานที่ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความผิดทางวินัยกับความผิดทางอาญาในภาพรวม (Chansamorn, 2021; พระมหาสำราญ ฐานุตโตโม และสมบัติ อรรถพิมล, 2024) อย่างไรก็ตาม งานวิจัยส่วนใหญ่ยังมุ่งเน้นการเปรียบเทียบในระดับเนื้อหาหรือผลของบทลงโทษเป็นสำคัญ โดยยังขาดการวิเคราะห์เชิงโครงสร้างที่เชื่อมโยงองค์ประกอบความผิด บทลงโทษ และวัตถุประสงค์เชิงบรรทัดฐานของกฎหมายทั้งสองระบบอย่างเป็นระบบและบูรณาการ ยังไม่ปรากฏการสังเคราะห์เชิงทฤษฎีที่อธิบายความแตกต่างด้านรากฐานแนวคิด (normative foundation) ระหว่างพระวินัยซึ่งมุ่งรักษาความบริสุทธิ์ของสังฆะ กับกฎหมายอาญาซึ่งมุ่งคุ้มครองความสงบเรียบร้อยของสังคมโดยรวม อันเป็นประเด็นสำคัญต่อความเข้าใจบทบาทและขอบเขตของกฎหมายทั้งสองระบบในบริบทสังคมไทยร่วมสมัย ด้วยเหตุนี้ งานวิจัยนี้จึงมุ่งศึกษาวิเคราะห์องค์ประกอบความผิดฐานลักทรัพย์ในพระวินัยปิฎกโดยเปรียบเทียบกับความผิดฐานลักทรัพย์ในกฎหมายอาญาไทยในเชิงโครงสร้างและเชิงบรรทัดฐาน เพื่อเติมเต็มช่องว่างทางวิชาการดังกล่าว และเพื่อเสนอกรอบการ

วิเคราะห์ที่สามารถอธิบายความสัมพันธ์และความแตกต่างของระบบกฎหมายทั้งสองได้อย่างเป็นระบบและมีหลักวิชาการรองรับ

ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องและกรอบแนวคิดในการวิจัย

องค์ประกอบของความผิด

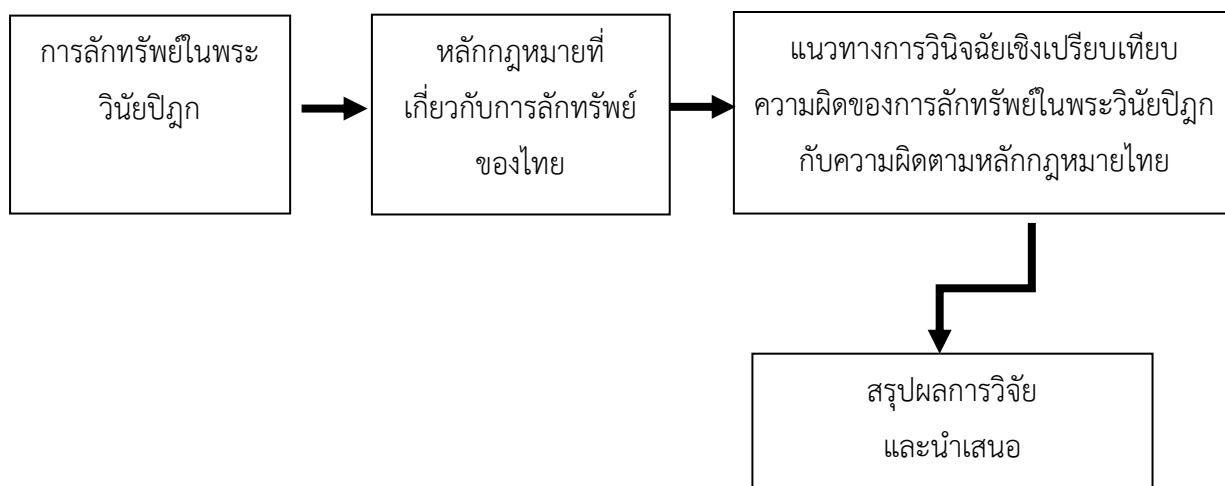
แนวคิดเรื่ององค์ประกอบความผิด (Elements of Crime) เป็นหลักพื้นฐานของกฎหมายอาญาที่ใช้ในการวินิจฉัยความรับผิดทางอาญา โดยกำหนดให้การกระทำใดจะเป็นความผิดต้องประกอบด้วยองค์ประกอบภายนอก (actus reus) และองค์ประกอบภายในหรือเจตนา (mens rea) ครบถ้วนตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ หลักการดังกล่าวสะท้อนแนวคิดเรื่องความรับผิดที่ตั้งอยู่บนความสมัครใจและความสำนึกผิดชอบของผู้กระทำ ความผิดฐานลักทรัพย์ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 334 บัญญัติว่า ผู้ใดเอาทรัพย์ของผู้อื่นไปโดยทุจริต ย่อมเป็นความผิดฐานลักทรัพย์ (ประมวลกฎหมายอาญา, 2499) จากบทบัญญัติดังกล่าว นักวิชาการได้อธิบายว่า องค์ประกอบสำคัญประกอบด้วย (1) ทรัพย์ของผู้อื่น (2) การเอาทรัพย์นั้นไป และ (3) การกระทำโดยทุจริต ซึ่งคำว่า “โดยทุจริต” ต้องตีความควบคู่กับเจตนาแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบ อันเป็นสาระสำคัญขององค์ประกอบภายใน (คณิต ณ นคร, 2555; สุขชาติ, 2562) ทั้งนี้ การตีความองค์ประกอบดังกล่าวยังมีความเชื่อมโยงกับการจำแนกความแตกต่างระหว่างความผิดฐานลักทรัพย์กับความผิดฐานฉ้อโกง ซึ่งต่างก็อาศัยโครงสร้างองค์ประกอบความผิดเป็นเกณฑ์วิเคราะห์ (ชนนันทชัย ภัทรสกล, 2562) เมื่อเปรียบเทียบกับพระวินัยในพระพุทธศาสนา พบว่า ปาราชิกข้อที่ 2 ซึ่งบัญญัติถึงการลักทรัพย์ ก็มีการกำหนดองค์ประกอบความผิดไว้อย่างเป็นระบบ กล่าวคือ ต้องมี (1) ทรัพย์ที่มีเจ้าของ (2) ผู้กระทำรู้ว่าเป็นทรัพย์ที่มีเจ้าของ (3) มีเจตนาลัก และ (4) มีการกระทำทำให้ทรัพย์เคลื่อนที่จากฐานที่ตั้ง (พระไตรปิฎก เล่มที่ 1 วินัยปิฎก มหาวีรังค์, ม.ป.ป.) โครงสร้างดังกล่าวสะท้อนหลักการพื้นฐานเดียวกันกับกฎหมายอาญา กล่าวคือ ความรับผิดย่อมเกิดขึ้นต่อเมื่อมีการกระทำและเจตนาประกอบกันอย่างครบถ้วน ดังนั้น ทฤษฎีองค์ประกอบความผิดจึงเป็นกรอบวิเคราะห์สำคัญในการวิจัยครั้งนี้ เพื่อใช้เปรียบเทียบโครงสร้างความผิดฐานลักทรัพย์ในกฎหมายอาญาไทยกับปาราชิกข้อที่ 2 ในพระวินัย ว่ามีความสอดคล้องหรือแตกต่างกันในเชิงองค์ประกอบและการตีความอย่างไร

ทฤษฎีวัตถุประสงค์ของการลงโทษ

ทฤษฎีวัตถุประสงค์ของการลงโทษ (Theories of Punishment) เป็นกรอบแนวคิดสำคัญในการอธิบายเหตุผลและเป้าหมายของการกำหนดโทษในระบบกฎหมายอาญา โดยทั่วไปสามารถจำแนกได้เป็นแนวคิดหลักได้แก่ (1) ทฤษฎีการลงโทษเพื่อการตอบแทน (retributive theory) (2) ทฤษฎีการป้องปราม (deterrent theory) และ (3) ทฤษฎีการแก้ไขฟื้นฟูและคุ้มครองสังคม (rehabilitative and preventive theory) (ธนอิสันท์ มหาวัฒนาภกุล, 2561) ในระบบกฎหมายไทย โทษสำหรับความผิดฐานลักทรัพย์ตามมาตรา 334

อาจเป็นโทษจำคุก ปรับ หรือทั้งจำทั้งปรับ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับพฤติการณ์แห่งคดีและดุลพินิจของศาล (ประมวลกฎหมายอาญา, 2499) ลักษณะดังกล่าวสะท้อนแนวคิดแบบผสมผสานที่มุ่งทั้งการตอบแทนความผิด การป้องปรามมิให้เกิดการกระทำซ้ำ และการคุ้มครองสังคมโดยรวม ในทางพระวินัย โทษปาราชิกมีลักษณะเป็นการขาดจากความเป็นภิกษุโดยเด็ดขาด มิใช่โทษเชิงกักขังหรือปรับ แต่เป็นการตัดสถานภาพทางศาสนาอย่างถาวร อันมีวัตถุประสงค์เพื่อรักษาความบริสุทธิ์ของพระธรรมวินัย ความเรียบร้อยของคณะสงฆ์ และศรัทธาของสาธุชน (สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส, 2538) ลักษณะดังกล่าวสะท้อนวัตถุประสงค์เชิงสถาบัน (institutional protection) มากกว่าการลงโทษในเชิงตอบแทนหรือการแก้ไขฟื้นฟู ด้วยเหตุนี้ ทฤษฎีวัตถุประสงค์ของการลงโทษจึงเป็นกรอบวิเคราะห์อีกประการหนึ่งของการวิจัย เพื่อใช้พิจารณาความแตกต่างเชิงปรัชญาและเป้าหมายของการกำหนดโทษในระบบกฎหมายอาญาไทยกับระบบพระวินัย อันจะนำไปสู่ความเข้าใจเชิงลึกเกี่ยวกับบทบาทของ “การลงโทษ” ในบริบททางโลกและทางศาสนา

กรอบแนวคิดในการวิจัย

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการลักทรัพย์ในพระวินัยปิฎก
2. เพื่อศึกษาหลักกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการลักทรัพย์ของไทย
3. เพื่อนำเสนอแนวทางการวินิจฉัยเชิงเปรียบเทียบความผิดของการลักทรัพย์ในพระวินัยปิฎกกับความผิดตามหลักกฎหมายไทย

สมมติฐานการวิจัย

1. พระวินัยปิฎกและกฎหมายอาญาไทยมีโครงสร้างองค์ประกอบความผิดฐานลักทรัพย์ที่สอดคล้องกันในสาระสำคัญ
2. ความแตกต่างหลักอยู่ที่วัตถุประสงค์ของการลงโทษและผลทางสถานะของผู้กระทำผิด
3. สามารถสังเคราะห์เป็นกรอบการวินิจฉัยเชิงเปรียบเทียบ (TT Model) เพื่ออธิบายความสัมพันธ์ระหว่างกฎหมายศาสนาและกฎหมายของรัฐได้

ระเบียบวิธีการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ แบบวิจัยเอกสาร (Qualitative Research) โดยทำการศึกษาค้นคว้าจากคัมภีร์คัมภีร์คัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา จากหนังสือเอกสารและบทความทางวิชาการของผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการดังนี้

1. เก็บรวบรวมข้อมูลชั้นปฐมภูมิและทุติยภูมิที่เกี่ยวข้องกับการลักทรัพย์ในพระวินัยปิฎก หลักกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการลักทรัพย์ของไทย และแนวทางการวินิจฉัยเชิงเปรียบเทียบความผิดของการลักทรัพย์ในพระวินัยปิฎกกับความผิดตามหลักกฎหมายไทย เพื่อใช้ประกอบการวิจัย โดยรวบรวมจากแหล่งต่างๆ ดังนี้ 1) ศึกษาข้อมูลจากคัมภีร์พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย อรรถกถาแปล ปกรณ์วิเศษ และเอกสารอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง 2) ศึกษาข้อมูลจากตำรา หนังสือ เอกสารทางวิชาการ และวิทยานิพนธ์ ที่เกี่ยวข้อง

2. นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษามาจัดลำดับความสำคัญ และตรวจสอบความสอดคล้องกับคัมภีร์พระไตรปิฎกที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการวินิจฉัยเชิงเปรียบเทียบความผิดของการลักทรัพย์ในพระวินัยปิฎกกับความผิดตามหลักกฎหมายไทย

3. วิเคราะห์ เรียบเรียง และนำเสนอข้อมูลแบบบรรยายเชิงพรรณนา

4. เสนออาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์

5. ปรับปรุง แก้ไข เรียบเรียงตามคำแนะนำ และนำเสนอผลงาน

ผลการวิจัย

แนวทางการวินิจฉัยเชิงเปรียบเทียบฐานะความผิดการลักทรัพย์ในพระวินัยปิฎกกับกฎหมายไทย ได้แก่

- 1) ฐานะความผิดเชิงหลักการสิกขาบทที่ 2 ภิกษุลักทรัพย์เกินราคา 5 มาสก ต้องอาบัติปาราชิก ขาดจากความเป็นภิกษุทันทีที่มีการแบ่งทรัพย์สินออกเป็น 2 ส่วนคือ สังหาริมทรัพย์ คือ ทรัพย์อันเคลื่อนที่ได้ และอสังหาริมทรัพย์ คือ ทรัพย์ที่เคลื่อนที่ไม่ได้ ส่วนอาการของการขโมยเช่น ลัก ชิง ลักต้อน แย่ง ลักสับ ตู้อะ และลักซ่อนเป็นต้น หลักการของสิกขาบทข้อนี้ พระพุทธองค์ทรงบัญญัติขึ้นเพื่อให้ภิกษุปล่อยวางได้ไม่โลภอยากได้จนเกินเหตุ ให้ดำรงชีวิตอยู่ได้แบบประหยัด ไม่ฟุ้งเฟ้อ มีใช้อยู่แบบไม่พอเพียงจนถึงกับไปลักไปขโมยสิ่งของ

ของคนอื่นที่เขาไม่อนุญาตให้อันเป็นการกระทำที่ผิด เป็นการทำความเดือดร้อนให้แก่ผู้อื่น ส่วนกฎหมายอาญา ความผิดเกี่ยวกับการลักทรัพย์ก็มีหลักการคือ เพื่อกู้มครองป้องกันทรัพย์สินส่วนบุคคลจากการลักขโมย การทำให้เสียทรัพย์ และกรณีอื่นๆ 2) ฐานะความผิดเชิงบทบัญญัติในอาบัติปาราชิกสิกขาบทที่ 2 คือ ภิกษุถือเอาทรัพย์ อันเจ้าของไม่ได้ให้เป็นส่วนแห่งโจรกรรมเป็นต้นต้องอาบัติปาราชิก หากสงสัยว่าได้ ส่วนทรัพย์ที่เจ้าของมิได้ให้ คือ ทรัพย์ที่เจ้าของไม่ให้ ไม่สละ ไม่บริจาค ยังรักษาอยู่ ค้ำครองอยู่ ถือกรรมสิทธิ์อยู่ เป็นทรัพย์ที่คนอื่นหวงแหน ตั้งแต่ราคา 5 มาสกเป็นต้นไปจึงอาบัติปาราชิก และฐานะความผิดเชิงบทบัญญัติตามประมวลกฎหมายอาญาว่า ด้วยความผิดเกี่ยวกับทรัพย์มีว่า มาตรา 334 ผู้ใดเอาทรัพย์ของผู้อื่น หรือที่ผู้อื่นเป็นเจ้าของรวมอยู่ด้วยโดยทุจริต ผู้นั้นกระทำความผิดฐานลักทรัพย์ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปี และปรับไม่เกินหกหมื่นบาทเป็นต้น

แนวทางการวินิจฉัยเชิงเปรียบเทียบเกณฑ์การตัดสินความผิดการลักทรัพย์ในพระวินัยปิฎกกับกฎหมายไทย ได้แก่ 1) เกณฑ์การตัดสินเชิงหลักการบทบัญญัติในพระวินัยแต่ละข้อหรือมาตรา เรียกว่า สิกขาบท คือ ข้อที่ต้องศึกษาพร้อมกับวาทกำหนดโทษแก่ผู้ล่วงละเมิดด้วยการปรับอาบัติ หนักบ้างเบาบ้าง ตามควรแก่กรณี เช่น ปาราชิกสิกขาบทที่ 2 ภิกษุลักทรัพย์เกินกว่า 5 มาสกต้องอาบัติปาราชิกองค์แห่งอาบัติ ได้แก่ เป็นของผู้อื่น เป็นชาติมนุษย์หวงแหนอยู่ สำคัญรู้ว่า เป็นของผู้อื่นหวงอยู่ ของนั้นราคาบาทหนึ่งหรือราคากว่าบาทหนึ่งขึ้นไป จิตเป็นขโมย และลักด้วยอาการที่ถือว่าเป็นลักทรัพย์อย่างใดอย่างหนึ่งเป็นอาบัติปาราชิก ส่วนความผิดเกี่ยวกับ ทรัพย์ตามประมวลกฎหมายอาญามีเกณฑ์การตัดสินเชิงหลักการคือ ทรัพย์เป็นของผู้อื่นหรือที่ผู้อื่นเป็นเจ้าของ รวมอยู่ด้วย รู้ข้อเท็จจริงอันเป็นองค์ประกอบความผิดตาม ป.อ. มาตรา 62 ทรัพย์อาจมีราคาและถือเอาได้ มีเจตนาตาม ป.อ. มาตรา 59 และเอาไปในลักษณะตัดกรรมสิทธิ์เป็นต้น 2) เกณฑ์การตัดสินเชิงบทบัญญัติว่า ผู้ใดเอาทรัพย์ของผู้อื่น หรือที่ผู้อื่นเป็นเจ้าของรวมอยู่ด้วยไปโดยทุจริต ผู้นั้นกระทำความผิดฐานลักทรัพย์ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปีและปรับไม่เกินหกหมื่นบาท กฎมหาเถรสมาคม (ฉบับที่ 21) พ.ศ. 2538 ว่าด้วยการให้พระภิกษุสละสมณเพศ ข้อ 4 ในกรณีที่มีการฟ้องว่าพระภิกษุรูปใดกระทำความผิดอันเป็นครุบาบัติ เช่น ภิกษุต้องอาบัติปาราชิกเพราะลักทรัพย์ต้องจัดการให้พระภิกษุรูปนั้นสละสมณเพศในที่นี้ และเกณฑ์การตัดสินเชิงบทบัญญัติภิกษุถือเอาของที่เขาไม่ได้ให้ คือ ทรัพย์มีผู้ครอบครอง สำคัญว่าเป็นทรัพย์ที่มีผู้ ครอบครอง ทรัพย์มีค่าเกินกว่า 5 มาสก มีจิตคิดจะลัก และทำทรัพย์นั้นให้เคลื่อนที่ต้องอาบัติ ปาราชิก

แนวทางการวินิจฉัยเชิงเปรียบเทียบบทลงโทษความผิดการลักทรัพย์ในพระวินัยปิฎกกับกฎหมายไทย ได้แก่ 1) บทลงโทษเชิงหลักการสิกขาบทที่ 2 คือ ภิกษุลักทรัพย์ต้องอาบัติปาราชิก ขาดจากความเป็นภิกษุทันที เพราะการเป็นภิกษุทำให้สามารถกระทำการลักทรัพย์ได้ง่ายว่าบุคคลธรรมดา และการกระทำความผิดในขณะที่ ตนดำรงสถานะอันเป็นที่คาดหวังด้านจริยธรรมจากสังคม ย่อมเป็นการกระทำที่มีความชั่วเสียยิ่งกว่ากรณีบุคคล ธรรมดากระทำความผิด และการกำหนดอัตราโทษแก่ภิกษุที่กระทำการลักทรัพย์ ยักยอกทรัพย์ให้รับโทษหนัก กว่าคนธรรมดา ในมาตรา 354 กรณีผู้กระทำความผิดเป็นผู้มีอาชีพหรือธุรกิจอันยอมเป็นที่ไว้วางใจของ ประชาชนให้รวมถึงภิกษุด้วย เนื่องจากคำพิพากษาศาลฎีกาที่ผ่านมามักจะวางหลักให้ผู้มีอาชีพอันยอมเป็นที่ ไว้วางใจของประชาชนเช่น ภิกษุ ผู้จัดการมรดก ผู้จัดการธนาคารหรือพนักงานธนาคารที่มีหน้าที่รับ-ฝากถอนเงิน แก่ลูกค้าเป็นต้น 2) บทลงโทษเชิงบทบัญญัติว่า ภิกษุลักทรัพย์เกิน 5 มาสกต้องอาบัติปาราชิกตามหลักพระ

วินัย การแสดงมูลค่า 5 มาสจากปริมาณของทองคำเป็นจำนวนเงิน 494.14-1.939 บาท อาจจะมากกว่าหรือน้อยกว่าขึ้นอยู่กับราคาทองคำในช่วงนั้น และประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 137 บัญญัติไว้ว่า ทรัพย์ คือ วัตถุที่มีรูปร่าง และมาตรา 137 บัญญัติว่า ทรัพย์สิน หมายความว่ารวมทั้งทรัพย์และวัตถุไม่มีรูปร่าง ซึ่งอาจมีราคา และ อาจถือเอาได้ฉะนั้น ภูษลักทรัพย์ คือการเอาทรัพย์ของผู้อื่นไปโดยทุจริตต้องคดีอาญาตามที่กฎหมายกำหนดไว้

แนวทางการวินิจฉัยเชิงเปรียบเทียบการแก้ไขความผิดการลักทรัพย์ในพระวินัยปิฎกกับกฎหมายไทย ได้แก่ 1) การแก้ไขเชิงหลักการโดยการลงโทษโดยอ้อม ได้แก่ 1. การลงโทษตามทฤษฎีการลงโทษเพื่อช่มช้อย์ยังมี 2 ประการคือ การช่มช้อย์เฉพาะราย และ การช่มช้อย์โดยทั่วไป 2. ทฤษฎีการลงโทษเพื่อตัดโอกาสการกระทำผิดมีหลักการว่า เมื่ออาชญากรรมถูกระงับไม่ให้เกิดความผิด อาชญากรรมย่อมไม่เกิดขึ้น เช่น การจำคุก การเนรเทศ การตัดอวัยวะ และการประหารชีวิต 3. ทฤษฎีลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูเพื่อมุ่งแก้ไขผู้กระทำความผิดให้กลับคืนสู่สังคมได้ เช่น พยายามหลีกเลี่ยงไม่ให้ผู้กระทำความผิดประสบกับสิ่งที่ทำร้ายคุณลักษณะประจำตัวของเขา เช่น ไม่ให้มีการประจาน พยายามหลีกเลี่ยงโทษจำคุกกระยะสั้นโดยหันมาใช้วิธีการอย่างอื่นแทน และ การลงโทษต้องลงโทษให้เหมาะสมกับบุคคลเป็นต้น 2) การแก้ไขเชิงการพัฒนาคุณภาพชีวิตหลังจากพ้นโทษฉะนั้น เมื่อภิกษุต้องอาบัติปาราชิกข้อที่ 2 แล้วสึกเป็นฆราวาส ถ้ามีโทษทางกฎหมายบ้านเมืองก็รับโทษทางกฎหมายบ้านเมืองเรียบร้อยแล้วก็ยังสามารถรักษาศีล 5 ศีล 8 และศีล 10 ได้ตามปกติ และยังสามารถบรรลุนิพพานตั้งแต่พระโสดาบัน พระสกทาคามี และอนาคามี เป็นการแก้ไขเชิงการพัฒนาคุณภาพชีวิตหลังต้องอาบัติ และพ้นโทษออกมาใช้ชีวิตได้ตามปกติตามหลักธรรมคำสอนของพระพุทธองค์

อภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง แนวทางการวินิจฉัยเชิงเปรียบเทียบความผิดของการลักทรัพย์กับความผิดตามหลักกฎหมายไทย มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) วิเคราะห์องค์ประกอบความผิดฐานลักทรัพย์ตามพระธรรมวินัยและกฎหมายไทย (2) เปรียบเทียบหลักเกณฑ์การวินิจฉัยความผิดและบทลงโทษ และ (3) เสนอแนวทางการวินิจฉัยเชิงบูรณาการที่เหมาะสมกับบริบทสังคมไทย ผลการศึกษาสามารถอภิปรายได้ดังนี้

พระวินัยปิฎกโครงสร้างความผิดและนัยเชิงจริยศาสตร์

ผลการศึกษาพบว่า ปาราชิกข้อที่ 2 ในพระวินัยปิฎกมีโครงสร้างองค์ประกอบความผิดที่ชัดเจนและเป็นระบบ โดยกำหนดเงื่อนไขสำคัญ ได้แก่ (1) ลักษณะทรัพย์ (2) มูลค่าขั้นต่ำของทรัพย์ (3) เจตนาเอาทรัพย์ และ (4) การเคลื่อนย้ายทรัพย์ให้พ้นจากความครอบครองเดิม ซึ่งปรากฏในพระไตรปิฎก เล่มที่ 4 วินัยปิฎก มหาวิงค์ (2539) อันสะท้อนการวางหลักเกณฑ์เชิงนิติปรัชญาภายในระบบพระธรรมวินัยอย่างมีแบบแผน ข้อค้นพบดังกล่าวสอดคล้องกับคำอธิบายใน วินัยมุข ของสมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส (2538) ที่อธิบายองค์ประกอบอาบัติไว้อย่างเป็นลำดับขั้น และสอดคล้องกับงานศึกษาร่วมสมัยของฉัตรมาส วิเศษสินธุ์

และสุชาดา ศรีใหม่ (2560) ซึ่งวิเคราะห์ความรับผิดชอบทางอาบัติโดยเปรียบเทียบกับหลักความรับผิดชอบทางอาญา ทั้งนี้ ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า แม้พระวินัยจะเป็นระบบศาสนบัญญัติ แต่มีการกำหนดองค์ประกอบความผิดในลักษณะที่ใกล้เคียงกับหลักกฎหมายอาญาสมัยใหม่ โดยเฉพาะการให้ความสำคัญกับ เจตนา ในฐานะองค์ประกอบภายใน (mens rea) จุดเน้นของพระวินัยมิได้จำกัดอยู่ที่การละเมิดทรัพย์สิน หากแต่มุ่งเน้นเชิงจริยศาสตร์ที่มุ่งรักษาความบริสุทธิ์แห่งเพศบรรพชิต และความศรัทธาของสาธารณชนต่อสถาบันสงฆ์ อันสะท้อนมิติทางศีลธรรมที่ลึกซึ้งกว่าการคุ้มครองกรรมสิทธิ์เพียงอย่างเดียว

กฎหมายอาญาไทยการคุ้มครองกรรมสิทธิ์และความสงบเรียบร้อย

สำหรับความผิดฐานลักทรัพย์ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 334 ผลการศึกษาพบว่า โครงสร้างความผิดประกอบด้วย (1) การเอาทรัพย์ของผู้อื่นหรือที่ผู้อื่นเป็นเจ้าของรวมอยู่ด้วย (2) ไปโดยทุจริต ซึ่ง การเอาไปโดยทุจริต เป็นแกนกลางของการวินิจฉัยความผิด แนววิเคราะห์ดังกล่าวสอดคล้องกับ คณิศ ญ นคร (2555) ที่อธิบายว่าความผิดฐานลักทรัพย์มีวัตถุประสงค์เพื่อคุ้มครองกรรมสิทธิ์และความสงบเรียบร้อยของสังคม และสอดคล้องกับสุชาติ (2562) ที่เน้นบทบาทของเจตนาทุจริตในฐานะเงื่อนไขสำคัญของความรับผิดชอบทางอาญา เมื่อเปรียบเทียบกับพระวินัย จะเห็นได้ว่าทั้งสองระบบให้ความสำคัญกับ การกระทำ และ เจตนา เป็นองค์ประกอบหลักเช่นเดียวกัน แต่ฐานคิดเชิงคุณค่าแตกต่างกัน กล่าวคือ กฎหมายอาญามุ่งคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินในฐานะสิทธิทางกฎหมายของปัจเจกชน ขณะที่พระวินัยมุ่งรักษาระเบียบวินัยและความศรัทธาต่อสถาบันศาสนาเป็นสำคัญ

การวินิจฉัยเชิงเปรียบเทียบและการพัฒนาแบบจำลองแนวคิด

ผลการวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบชี้ให้เห็นว่า ทั้งสองระบบมีความสอดคล้องกันในหลักพื้นฐานเรื่อง องค์ประกอบภายนอก (actus reus) และองค์ประกอบภายใน (mens rea) แต่แตกต่างกันในระดับวัตถุประสงค์ และลักษณะของบทลงโทษ โดยพระวินัยกำหนดโทษปาราชิกซึ่งมีผลเป็นการขาดจากความเป็นภิกษุโดยเด็ดขาด ขณะที่กฎหมายอาญากำหนดโทษในลักษณะจำคุก ปรับ หรือทั้งจำทั้งปรับ อันเป็นการลงโทษเพื่อการยับยั้งและคุ้มครองสังคมโดยรวม จากข้อค้นพบดังกล่าว งานวิจัยนี้จึงเสนอกรอบแนวคิด “TT Model” (Theft–Trust Model) เพื่ออธิบายโครงสร้างเชิงคุณค่าของความผิดฐานลักทรัพย์ในบริบทเปรียบเทียบ โดยประกอบด้วย 2 มิติ ได้แก่ Theft Dimension มิติการละเมิดสิทธิในทรัพย์สิน อันเป็นฐานคิดร่วมของทั้งพระวินัยและกฎหมายอาญา และ Trust Dimension: มิติการละเมิดความไว้วางใจทางสังคม ซึ่งมีน้ำหนักสูงเป็นพิเศษในกรณีของภิกษุผู้ดำรงสถานะทางศีลธรรมในสังคม

แบบจำลองดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดเรื่องความรับผิดชอบที่เข้มงวดขึ้นสำหรับบุคคลผู้มีสถานะพิเศษในสังคม (ธนอิสันท์ มหาวัฒนาภูล, 2561) ซึ่งอธิบายว่าบุคคลที่ดำรงบทบาทเชิงศีลธรรมหรือสาธารณะย่อมถูกคาดหวังมาตรฐานความประพฤติที่สูงกว่าบุคคลทั่วไป โดยสรุป การอภิปรายผลครั้งนี้ชี้ให้เห็นว่า แม้พระวินัยปิฎกและกฎหมายอาญาไทยจะอยู่บนฐานคิดคนละระบบ (ศาสนบัญญัติและกฎหมายบ้านเมือง) แต่มีโครงสร้างความรับผิดชอบที่สอดคล้องกันในระดับองค์ประกอบความผิด ขณะที่แตกต่างกันในระดับคุณค่าและเป้าหมายของการลงโทษ ซึ่งการพัฒนา “TT Model” ช่วยอธิบายความสัมพันธ์ดังกล่าวในเชิงบูรณาการ และเปิดพื้นที่สำหรับการศึกษาต่อยอดในมิติของกฎหมายศาสนาและกฎหมายเปรียบเทียบต่อไป

สรุป

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางการวินิจฉัยเชิงเปรียบเทียบความผิดของการเสพเมถุนกับความผิดตามหลักกฎหมายไทย พบว่า หลักพระวินัยในพระพุทธศาสนาได้วางบทบัญญัติเกี่ยวกับการเสพเมถุนไว้อย่างชัดเจน โดยเฉพาะในพระวินัยปิฎกหมวดปาราชิกซึ่งเป็นอาบัติปาราชิก หรืออาบัติหนักที่สุด มีผลให้ผู้กระทำความผิดพ้นจากความเป็นภิกษุทันที โดยการเสพเมถุนตามพระวินัยนั้น หมายถึงการมีเพศสัมพันธ์โดยตรงกับบุคคลเพศตรงข้ามหรือเพศเดียวกัน ไม่ว่าจะโดยสมัครใจหรือถูกบังคับ ถือเป็นความผิดทางวินัยที่ร้ายแรง ไม่สามารถอาบัติแก้ไขได้ และถือเป็นการขาดจากสมณเพศโดยเด็ดขาด การวินิจฉัยพฤติกรรมของภิกษุจึงมีแนวทางตามที่พระธรรมวินัยบัญญัติไว้โดยเน้นเจตนา การกระทำ และความสมบูรณ์ของเหตุการณ์เป็นหลักในทางตรงกันข้ามหลักกฎหมายไทย โดยเฉพาะประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 276–287 ได้กำหนดความผิดเกี่ยวกับเพศไว้อย่างเป็นระบบเช่นกัน แต่มีขอบเขตเฉพาะกับการกระทำที่เกิดขึ้นระหว่าง “บุคคลธรรมดา” เช่น ความผิดฐานข่มขืน กระทำชำเรา กระทำอนาจาร หรือการมีเพศสัมพันธ์กับผู้เยาว์ โดยมีบทลงโทษเป็นการจำคุกหรือปรับตามความหนักเบาของการกระทำ ซึ่งเน้นเรื่องของสิทธิในร่างกาย เจตนา การยินยอมของคู่กรณี และอายุของผู้เสียหายจากการเปรียบเทียบ พบว่าแม้หลักพระวินัยกับกฎหมายไทยจะต่างกันในด้านรูปแบบ เจตนา และผลของการกระทำ แต่ต่างมีเป้าหมายร่วมกันคือการควบคุมพฤติกรรมให้สอดคล้องกับศีลธรรมและความสงบเรียบร้อยของสังคม โดยหลักพระวินัยมุ่งเน้นการรักษาความบริสุทธิ์ของสมณะและความศรัทธาของสาธุชน ขณะที่กฎหมายไทยเน้นการคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพ และความปลอดภัยของประชาชน

ดังนั้น ผู้วิจัยเสนอแนวทางการวินิจฉัยเชิงเปรียบเทียบโดยอาศัยหลักธรรมที่ยึดถือในพระวินัย เช่น การพิจารณาองค์ประกอบของอาบัติ (รูปธรรมแห่งกรรม เจตนา ความสมบูรณ์ของเหตุการณ์) ควบคู่กับการใช้หลักกฎหมายที่วางอยู่บนหลักนิติธรรม โดยเสนอว่า ควรมีแนวทางหรือองค์ความรู้ร่วมที่ใช้ในการแยกแยะลักษณะของความผิดที่พึงลงโทษในทางสงฆ์และทางกฎหมายแผ่นดินให้ชัดเจน เพื่อไม่ให้เกิดความคลาดเคลื่อนในการพิจารณาหรือวินิจฉัย โดยเฉพาะในกรณีที่มีภิกษุเกี่ยวข้องกับคดีเพศในทางโลก ซึ่งอาจมีผลต่อภาพลักษณ์ของพระพุทธศาสนาและความศรัทธาของสาธุชนในสังคมไทย

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. กรรมการมหาเถรสมาคม และสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติควรนำแนวทางการวินิจฉัยเชิงเปรียบเทียบความผิดของการลักทรัพย์กับความผิดตามหลักกฎหมายไทยมาประยุกต์ใช้กับปฏิบัติในชีวิตประจำวันอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้พระสงฆ์ และพุทธศาสนิกชนเข้าใจถึงแนวทางการวินิจฉัยเชิงเปรียบเทียบความผิดของการลักทรัพย์กับความผิดตามหลักกฎหมายไทยอย่างลึกซึ้ง
2. ควรมีหน่วยงานคอยดูแล และให้ความรู้เรื่องแนวทางการวินิจฉัยเชิงเปรียบเทียบความผิดของการลักทรัพย์กับความผิดตามหลักกฎหมายไทยเพื่อความเข้าใจ และสามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้อย่างแท้จริง

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. การวิจัยเชิงนโยบายเพื่อบูรณาการการลงโทษในการลักทรัพย์ตามพระวินัยปิฎกกับกฎหมายอาญาไทยในการจัดการปัญหาความผิดทางอาญาของพระสงฆ์ในประเทศไทย
2. การศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบผลกระทบการลักทรัพย์ด้านจิตวิทยาและการปรับตัวทางสังคมของอดีตพระภิกษุที่ต้องโทษอาบัติปาราชิกกับผู้กระทำผิดอาญาหลังจากได้รับการลงโทษ
3. การพัฒนาแนวทางเชิงบูรณาการเพื่อฟื้นฟูและคืนคนดีสู่สังคมไทยหลังจากพ้นโทษการลักทรัพย์ตามพระวินัยและกฎหมาย ศึกษากรณีความผิดร้ายแรงทางพระวินัยและอาญา

เอกสารอ้างอิง

- คณิต ณ นคร. (2555). *กฎหมายอาญาภาคความผิด* (พิมพ์ครั้งที่ 11). วิญญูชน.
- จิระ ศักดิ์ ส้ม เมฆ. (2020). ความ ผิด อาญา เกี่ยว กับ ทรัพย์: ศึกษา เปรียบเทียบ แนวคิด แห่ง กฎหมาย อาญา ไทย กับ แนวคิด อธินนาทาน แห่ง พระพุทธ ศาสนา เถรวาท. *วารสาร ว ไลย อลงกรณ์ ปริทัศน์*, 10(2), 15-30.
- ชนนัทชัย ภัทรสกล. (2562). แนวคิดทางทฤษฎีเกี่ยวกับความผิดฐานลักทรัพย์และฉ้อโกงในกฎหมายอาญา ไทย. *วารสารนิติศาสตร์*, 48(2), 1-25.
- ฉัต ต มา ศ วิเศษ สิ้น ธุ์, & สุชาติดา ศรีใหม่. (2017). พระ ภิกษุ ยักยอก ทรัพย์: ศึกษา ความ รับผิด ทาง อาญา และ อาบัติ ตาม พระ วินัย. *วารสาร นิติศาสตร์ และ สังคม ท้องถิ่น*, 1(1), 107-133.
- ธนอิสันต์ มหาวังนางกุล. (2561). *ทฤษฎีกฎหมายอาญา* (พิมพ์ครั้งที่ 4). วิญญูชน.
- ธวัช หนูคำ. (2560). ปัญหาการบังคับใช้กฎหมายของคณะสงฆ์ไทยในบริบทกฎหมายสมัยใหม่. *วารสารพุทธ ศาสนศึกษา*, 24(1), 45-68.
- ประมวลกฎหมายอาญา. (2499). *ราชกิจจานุเบกษา*, เล่ม 73 ตอนที่ 95 ก (13 พฤศจิกายน 2499).

- พระไตรปิฎก เล่มที่ 1 วินัยปิฎก มหาวิภังค์. (ม.ป.ป.). มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- พระไตรปิฎก เล่มที่ 4 วินัยปิฎก มหาวิภังค์. (2539). โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2559). *พระพุทธศาสนาในฐานะเป็นรากฐานของวิทยาศาสตร์*. ผลิตซ้ำ.
- พระ มหา สำราญ ฐา นุ ต โม, & สมบัติ อรรถ พิมล. (2024). การ ศึกษา เปรียบเทียบ ความ รับผิด ของ พระ ภิกษุ วิกลจริต ที่ กระทำความผิด ตาม พระ ธรรม วินัย และ ความ รับผิด ของ บุคคล วิกลจริต ตาม ประมวล กฎหมายอาญา มาตรา 65. วารสาร สห วิทยาการ นวัตกรรม บริหารศน์, 7(4), 237-251.
- พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505. (2505). *ราชกิจจานุเบกษา*, เล่ม 79 ตอนที่ 115 ก (31 ธันวาคม 2505).
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส. (2538). *วินัยมุข* (เล่ม 1). มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- สุชาติ, ก. (2562). *คำอธิบายกฎหมายอาญาภาคความผิด*. วิญญูชน.
- Chansamorn, S. (2021). Principles for considering punishment of offenders in disciplinary matters according to Buddhist precepts and criminal offenses according to the Penal Code: a comparative study of similarities and differences. *Journal of Graduate Studies, Mahamakut Buddhist University*, 19(2), 249-263.
- Wongyai, T. (2026). Problems in the Conduct of Disciplines According to Buddhist Doctrine and Criminal Procedures Against Monks: A Comparative Case Study of Theravada Monks in Thailand and Sri Lanka. *Mae Fah Luang University Law Journal*, 232-263.